

## Convenanten openen de weg voor digitaal erfgoed

# Niet in de handel? Online!

In het eerste *Archievenblad* van 2023<sup>1</sup> bespraken we de auteursrechtelijke uitdagingen voor erfgoedinstellingen om collecties online beschikbaar te stellen. Door een nieuwe regeling voor werken die (langer) in de handel zijn kan een groot deel van archiefcollecties nu wel online komen te staan, zonder dat daarvoor toestemming van de rechthebbende voor nodig is. Deze werken worden ook wel **Out-Of-Commerce of OOC-werken** genoemd.

Hiervoor is vaak wel een licentie nodig. In 2023 bespraken we de langlopende onderhandelingen met Collectieve Beheersorganisaties (CBO's) over convenanten om OOC-werken te publiceren. Centrale discussiepunten waren de representativiteit van CBO's, de definitie van 'niet langer in de handel', en wat gebruikelijke handelskanalen zijn. KVAN streeft naar sectorbrede overeenkomsten die erfgoed breed toegankelijk maken, rekening houdend met de belangen van zowel rechthebbenden als erfgoedinstellingen. Sinds het artikel in 2023 zijn, met ondersteuning van KVAN, drie overeenkomsten afgesloten. Dankzij deze overeenkomsten kan een schat aan archiefmateriaal, audiovisuele werken en muziek nu online toegankelijk worden voor onderzoek, educatie en culturele beleving.

### Hoe zat het ook alweer?

De 'Europese richtlijn inzake auteursrechten en naburige rechten in de digitale eengemaakte markt' (DSM-richtlijn) introduceerde belangrijke veranderingen in de Auteurswet voor erfgoedinstellingen. De OOC-regeling en nieuwe uitzonderingen in de Auteurswet bieden meer mogelijkheden om auteursrechtelijk beschermd materiaal online te publiceren.

De OOC-regeling biedt twee elkaar uitsluitende routes tot online publicatie:

- 1. Licenties met verruimd effect.** Collectieve Beheersorganisaties zoals StOPnl, Pictoright, LIRA en BUMA/Stemra kunnen licenties verlenen die ook werken van niet-aangesloten makers dekken, mits de CBO representatief is voor die hele groep.
- 2. Terugvaluitzondering.** Als er geen representatieve CBO is, mogen erfgoedinstellingen werken die niet langer in de handel zijn online publiceren zonder licentie.

Hier zijn wel enkele belangrijke voorwaarden aan verbonden:

- Werken moeten permanent deel uitmaken van de collectie van de erfgoedinstelling, waaronder ook langdurige bruikleen.
- Werken mogen niet meer verkrijgbaar zijn via 'gebruikelijke handelskanalen'.
- Er is een registratie van het werk nodig bij de EUIPO, en een wachttijd van zes maanden.
- Er is een 'opt-out' mogelijkheid voor rechthebbenden die bezwaar hebben tegen publicatie.

We weten zeker dat voor software en databanken de terugvaluitzondering geldt; er zijn daar namelijk geen CBO's voor in Nederland. Voor muziekwerken, audiovisuele werken en periodieken zijn afspraken gemaakt met representatieve CBO's. Deze afspraken gelden voor de gehele erfgoedsector, musea, archieven, universiteits- en openbare bibliotheken. Ieder van deze overeenkomsten zit weer net een beetje anders in elkaar.

### Convenant Audiovisuele Werken

Het convenant Audiovisuele Werken is opgesteld tussen Stichting Onafhankelijke Producenten Nederland (StOPnl), Stichting Nederlandse Publieke Omroep (NPO) en een aantal erfgoedinstellingen, waaronder Eye Filmmuseum en het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid.

Het convenant gaat over audiovisuele werken die niet langer in de handel zijn. Hierbij is de CBO StOPnl erkend als de representatieve collectieve beheersorganisatie voor producenten van cinematografische werken en omroepmateriaal met buitenproducenten. Door de regeling mogen zij ook een licentie afsluiten voor producenten die geen lid zijn van de stichting. StOPnl verleent een niet-exclusieve, niet-commerciële licentie voor onbepaalde tijd om OOC-werken op erfgoedwebsites in Nederland beschikbaar te stellen. Om gebruik te kunnen maken van de licentie moet je het convenant ondertekenen. Let op: de licentie geldt niet voor muziekwerken en andere al bestaande auteursrechtelijk beschermde werken die in de audiovisuele werken zijn opgenomen, waarvan de producer geen toestemming heeft verkregen bij het maken van het werk.

Om te bepalen of een werk OOC is, heeft het convenant regels voor twee verschillende soorten werken:

**Omroepmateriaal.** Omroepmateriaal met een publicatiedatum ouder dan 25 jaar wordt beschouwd als OOC.

**Cinematografische werken.** Cinematografisch materiaal met een publicatiedatum ouder dan 50 jaar wordt beschouwd als OOC. Voor cinematografische werken met een publicatiedatum tussen de 25 en 50 jaar geleden is een aanvullende zoektocht nodig om de OOC-status te bepalen.

Het kan uiteraard voorkomen dat een werk binnen deze periode nog duidelijk commercieel verhandeld wordt. Denk bijvoorbeeld aan culturele klassiekers als *Turks fruit* van Paul Verhoeven. Dan zijn deze werken uiteraard niet OOC. Het convenant laat het aan de expertise van de AV-conservator »

- » over om de juiste gangbare handelskanalen te identificeren. Denk hierbij bijvoorbeeld aan Bol.com, Videoland et cetera.

Erfgoedinstellingen moeten bij publicatie van een werk wijzen op de status van het werk als OOC en een link opnemen naar informatie over het convenant. Uiteraard onder vermelding van makers, producenten en omroepen. Ook moeten ze hedendaagse technische bescherming op hun videospelers hebben. Ten slotte mogen ze alleen het gehele werk online plaatsen, uiteraard tenzij ze gebruikmaken van het citaatrecht. Ook moet de uitgever van het materiaal, de producent en/of de omroep die het materiaal uitgeeft op de hoogte gesteld worden van de OOC-status. Hier staat tegenover dat er geen vergoeding verschuldigd is voor het gebruik van de werken onder de licentie.

Het convenant moet gezien worden als een gereedschap bij het beschikbaar stellen van audiovisuele werken. Gebruik deze voor werken waarvan je de rechthebbende niet makkelijk kunt achterhalen of deze niet bekend is.

### Convenant Muziekwerken

Dit tweede convenant, bedoeld voor Muziekwerken, is opgesteld door Buma/Stemra en diverse erfgoedinstellingen. Het convenant regelt het gebruik van muziekwerken die niet langer in de handel zijn. Het doel is om erfgoedinstellingen de mogelijkheid te bieden deze werken online beschikbaar te stellen zonder de auteursrechten te schenden.

Bij dit convenant is Buma/Stemra de representatieve CBO. Zij kunnen tekstdichters, muziekuitgevers en componisten vertegenwoordigen, ook wanneer ze geen lid zijn. De CBO biedt erfgoedinstellingen een niet-exclusieve, niet-commerciële licentie om muziekwerken die niet langer in de handel zijn te reproduceren en online beschikbaar te stellen via hun erfgoedwebsites (inclusief platformen zoals Europeana).

Er wordt geen licentie aangeboden voor muziek die in films voorkomt, artwork op albumhoezen, songteksten et cetera.

Muziekwerken zonder geautoriseerde exploitatie – zoals *bootlegs* – vallen niet onder het convenant. Het convenant valt voor muziekwerken die weer in de handel komen of waarvoor een rechthebbende een opt-out verzoek heeft ingediend bij EUIPO.

In tegenstelling tot het convenant AV moeten erfgoedinstellingen een ‘redelijke inspanning te goeder trouw’ leveren om te bepalen of een muziekwerk niet langer in de handel is. Dit betekent onder andere controle via gebruikelijke handelskanalen (bijvoorbeeld Spotify, YouTube). Wanneer de muzikant of het nummer niet op Spotify voorkomt, is dat al een sterke indicatie dat het werk niet meer in de handel is volgens het convenant. Het gebruik van niet langer in de handel zijnde muziekwerken is niet zonder kosten. Erfgoedinstellingen betalen een jaarlijkse vergoeding aan Buma/Stemra van € 130,- per 120.000 gestarte streams. Dit gebruik, met wat additionele metadata, moeten ze jaarlijks rapporteren aan Buma/Stemra.

Door de specifieke opzet van de CBO's voor uitvoerend kunstenaars kunnen zij niet representatief zijn voor niet langer in de handel zijnde werken, vandaar dat de CBO's NORMA en SENA geen betrokken partijen zijn. Er is daardoor een kans dat het

convenant in de toekomst gewijzigd moet worden wanneer toepasbare regelgeving voor deze organisaties is aangepast.

### Koepelovereenkomst Periodieken

De laatste overeenkomst is geen convenant, maar een koepelovereenkomst. Deze koepelovereenkomst tussen Lira, Pictoright en de Koninklijke Bibliotheek (KB) regelt de online beschikbaarstelling van OOC-periodieken door erfgoedinstellingen. Hierbij willen we zoveel mogelijk kranten, tijdschriften en andere periodieken breed toegankelijk maken voor het publiek. De overeenkomst heeft betrekking op auteursrechtelijk beschermde periodieken (kranten, tijdschriften et cetera) ouder dan tien jaar die niet meer commercieel verkrijgbaar zijn. Lira en Pictoright zijn representatief voor de inhoud van deze periodieken, voor de onafhankelijke tekstschrijvers en de media – freelancers – in kranten. Zij verlenen erfgoedinstellingen een niet-exclusieve, niet-commerciële licentie om deze periodieken online beschikbaar te stellen. Dit betekent overigens dat je alsnog met de uitgevers een licentie moet afsluiten.

In tegenstelling tot de andere convenanten zijn er geen gangbare handelskanalen. Erfgoedinstellingen moeten de uitgevers raadplegen om de OOC-status te bevestigen. Ook hier kunnen rechthebbenden bezwaar maken tegen online publicatie van hun werk.

De KB betaalt jaarlijks € 115.000 aan Lira en Pictoright. Andere erfgoedpartijen sluiten een overeenkomst met de KB om aan dezelfde voorwaarden te verbinden, maar hoeven geen vergoeding te betalen.

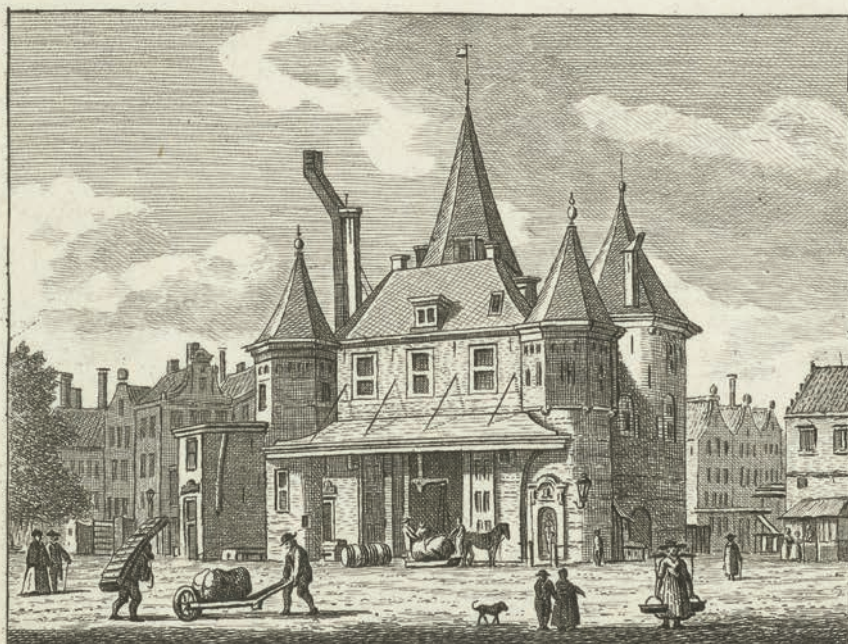
In tegenstelling tot de andere overeenkomst heeft deze overeenkomst een specifieke duur. De overeenkomst geldt voor tien jaar en wordt daarna stilzwijgend verlengd met periodes van drie jaar. De overeenkomst gaat verder nog gedetailleerd in op voorwaarden voor gebruik, de verplichtingen van de partijen, de vergoeding, de duur en beëindiging, en geschillenbeslechting.

### Gebruik en volgende stappen

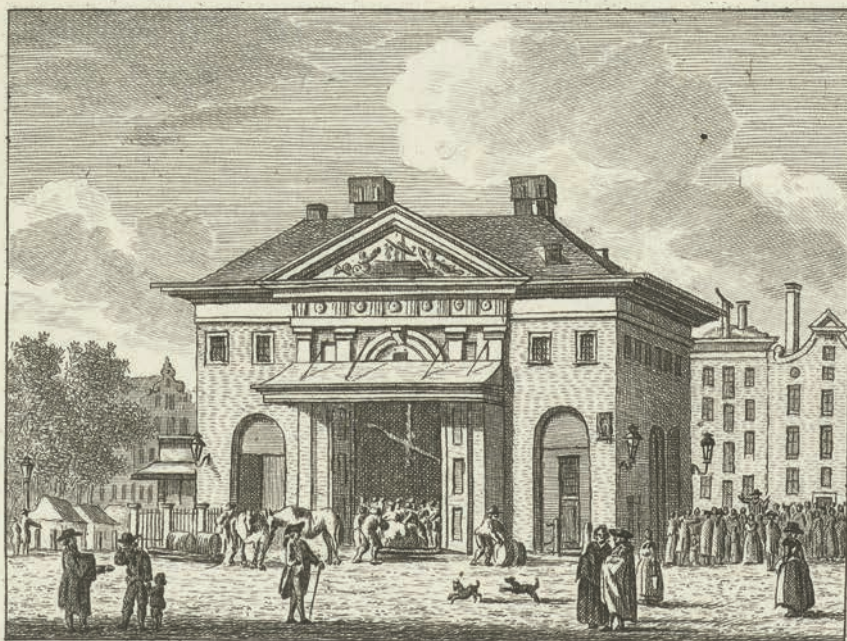
De drie besproken overeenkomsten vormen een belangrijke stap voorwaarts in het toegankelijk maken van Nederlands cultureel erfgoed. Door de samenwerking kunnen OOC-werken – audiovisueel, muziek en periodieken – online beschikbaar gesteld worden, met inachtneming van de rechten van rechthebbenden.

De overeenkomsten en de terugvaluitzondering worden onder tussen al veelvuldig gebruikt. Zo gebruikt het Nationaal Archief de terugvaluitzondering om onderliggende documentatie die in het CABR voorkomt online beschikbaar te stellen. Zij hebben op het moment van schrijven al meer dan 200.000 registraties gedaan. Er is geen CBO die representatief is voor makers uit de

**Een schat aan archiefmateriaal kan nu online toegankelijk worden**



DE S<sup>t</sup> ANTHONIES WAAG te AMSTERDAM.



DE REGULIERS WAAG te AMSTERDAM.

*Erfgoed in het publiek domein:  
stadsgezichten op de Reguliers-  
waag en Sint-Anthonieswaag.*

Tweede Wereldoorlog waarvan materiaal voorkomt in dossiers over verdachte collaborateurs. Beeld & Geluid gebruikt het convenant AV voor hun grote schatkamerproject, met ook ruim 200.000 registraties. Regionale archieven en universiteitsbibliotheken experimenteren met een kleine 400 registraties en de KB is druk bezig met het registreren van periodieken. Hiermee is 20% van de geregistreerde werken uit de Europese Unie afkomstig uit Nederland.

Terwijl dit artikel uitkomt, wordt alweer gesproken over de volgende overeenkomst. Deze waarschijnlijk voorlopig laatste zal gaan over beeldende kunst, waaronder afbeeldingen.

De toekomst zal uitwijzen hoe deze overeenkomsten zich in de praktijk bewijzen en of aanvullende regelingen nodig zijn voor andere soorten werken. Meer uitleg over de overeenkomsten is te vinden op [kvan.nl](http://kvan.nl). |

#### NOTEN

- 1 Maarten Zeinstra, 'Op weg naar convenanten voor online publiceren. Balanceren tussen auteursrecht en erfgoedpraktijk', *Archievenblad* (2023), nr. 1, pp. 16-17.